

УДК 332: 330.101

Мещеряков В.Є.,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри прикладної економіки
і міжнародних економічних відносин,
Харківський національний аграрний університет імені В.В. Докучаєва

Meshcheryakov Volodymyr,
Ph. D. in Economics, Associate Professor,
Department of Applied Economics and International Economic Relations,
Kharkiv National Agrarian University Named After V.V. Dokuchaiev

ДИНАМІКА ВАЛОВОГО РЕГІОНАЛЬНОГО ПРОДУКТУ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

Мещеряков В.Є. Динаміка валового регіонального продукту як інструменту економічного зростання. Статтю присвячено актуальним питанням економічного регіонального розвитку та зокрема Харківської області. Наведено динаміку валового регіонального продукту в Україні. Визначено частку валової доданої вартості Харківської області за основними видами економічної діяльності. Наведено основні проблеми та перспективи розвитку економіки регіонів. Визначено показники економічного зростання регіону, що має перелік вагомих дієвих принципів на умовах забезпечення взаємозв'язку системи конкретних показників ефективності виробництва та їх критеріїв, визначення рівня ефективності потенціалу, оцінки ефективності виробництва, мотивації підприємницької діяльності. Згруповано першочергові напрями стратегічного економічного зростання як шляхи вирішення питань економічної безпеки регіону та економічної стабільності країни. Визначено роль держави у веденні регіональної політики як гаранта формування та реалізації інструментів економічного зростання.

Ключові слова: валовий регіональний продукт, економічна діяльність, прибуток, економічний розвиток, стратегія.

Мещеряков В.Є. Динамика валового регионального продукта как инструмента экономического роста. Статья посвящена актуальным вопросам экономического регионального развития и в частности Харьковской области. Приведена динамика валового регионального продукта в Украине. Определена доля валовой добавленной стоимости Харьковской области по основным видам экономической деятельности. Приведены основные проблемы и перспективы развития экономики регионов. Определены показатели экономического роста региона, что имеют перечень весомых действенных принципов на условиях обеспечения взаимосвязи системы конкретных показателей, эффективности производства и их критериев, определения уровня эффективности потенциала, оценки эффективности производства, мотивации предпринимательской деятельности. Сгруппированы первоочередные направления стратегического экономического роста как пути решения вопросов экономической безопасности региона и экономической стабильности страны. Определена роль государства в ведении региональной политики как гаранта формирования и реализации инструментов экономического роста.

Ключевые слова: валовой региональный продукт, экономическая деятельность, прибыль, экономическое развитие, стратегия.

Meshcheryakov Volodymyr. Dynamics of the gross regional product as an instrument of economic growth. The article is devoted to the actual issues of economic regional development and, in particular, the Kharkiv region. The dynamics of the gross regional product in Ukraine is presented. The influence of the economic system through the introduction of innovation and the use of optimization tools, which should allow to achieve a higher end result, is emphasized. Given the conditions that the production efficiency has a specific quantitative expression in the interconnected system of indicators, it ensures the efficiency of the use of the main elements of the production process. In the

article we consider the specific features of the region as part of the territory of the country, which unites the interests of the state, domestic and foreign enterprises and organizations, and is a lever of the implementation of socio-economic policies of the state. It is substantiated that the formation and development of the regional economic system involves decision-making at all levels of the economy. The achievement of the economic effect and ensuring economic growth determines a number of decisions, on the basis of which certain principles, strategic steps, development path that is beneficial for a certain economic entity are selected. The main obstacles and perspective ways of increasing the economic development of the region are determined, due to the assessment of the potential of the Kharkiv region as the largest consumer in the domestic market and with a wide range of institutional support, industry saturation. The main means that stimulates the growth of labor productivity, the all-important increase in the efficiency of production is a market mechanism, for the implementation of which should formulate criteria and performance indicators. The primary criterion for the economic efficiency of social production is the level of productivity of social labor. The indicators of economic growth of the region, which have a list of important effective principles, are determined. Priority directions of strategic economic growth are grouped together. The role of the state and the implementation of regional policy as a guarantor of the implementation of economic growth instruments are determined.

Key words: gross regional product, economic activity, profit, economic development, strategy.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Ефективність використання економічного потенціалу в країні залежить від економічного механізму, відсутність уваги до якого може спровокувати малоефективність, низьку продуктивність усієї системи відносин. В умовах трансформаційних змін розвиток економічних відносин в Україні вимагає постійного аналізу економічних показників, що формують систему національної економіки. В умовах системи ринкових відносин на особливу увагу заслуговує саме валовий внутрішній продукт, який безпосередньо є інструментом економічного зростання, зокрема Харківщини.

Огляд (аналіз) останніх досліджень і публікацій з цієї проблеми, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. В економічній теорії існує декілька концепцій підприємства, які описують його потенціал та систему виникнення, розвиток, діяльність та ліквідацію. Саме тому вага державної системи визначається станом економічного зростання. Найбільш класичними показниками, що характеризують економічну міць країни, є її валовий внутрішній продукт і валовий національний дохід. Під валовим внутрішнім продуктом розуміють сукупну вартість за ринковими цінами всього обсягу кінцевих товарів і послуг, вироблених у даній країні впродовж одного року. Він охоплює результати економічної діяльності підприємств, організацій, закладів і окремих осіб незалежно від їх державної приналежності та громадянства, які зайняті підприємництвом на території даної країни. У вирішення проблем розвитку економічного механізму в Україні зробили внесок такі науковці, як А.Н. Амоша, С.Я. Салига, В.О. Желябін, О.В. Бойко, Н.В. Бутенко [1-3]. Проблеми розвитку економіки та її зростання розглядаються в працях видатних науковців сучасності, серед яких – О.В. Березін, М.Й. Малік, В.С. Рижиков та ін. [4-6]. Їхні дослідження охоплюють цілу низку питань, пов'язаних із формуванням економічного зростання підприємницьких структур. Проте оцінка валового внутрішнього продукту може дати змогу оцінити економічний потенціал регіону, визначити його можливості розвитку.

Формулювання завдання дослідження. Мета статті – проаналізувати динаміку валового регіонального продукту в Україні; визначити частку валової доданої вартості Харківської області за основними

видами економічної діяльності; розкрити основні проблеми та перспективи розвитку економіки, першочергові напрями стратегічного економічного зростання з урахуванням важелів державного регулювання та ведення регіональної політики як гаранта реалізації інструментів економічного зростання.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Ринкова економіка за своєю сутністю є засобом, який стимулює зростання продуктивності праці, всебічне підвищення ефективності виробництва. Проте й у цих умовах важливим є визначення основних напрямів підвищення ефективності виробництва, чинників його зростання, методів визначення ефективності. Для правильного визначення найважливіших напрямів підвищення економічної ефективності суспільного виробництва необхідно сформулювати критерії та показники ефективності. Першочерговим критерієм економічної ефективності суспільного виробництва є рівень продуктивності суспільної праці. Посилена економічна система за рахунок упровадження інновацій і використання оптимізаційних засобів дає змогу домогтися більш високого кінцевого результату.

Регіон як частина території країни, відмінна від суміжних територій, із певним поєднанням природно-географічних, соціально-економічних, демографічних, національно-культурних, екологічних та інших ознак, характеризується єдністю й цілісністю, комплексністю і певною виробничою спеціалізацією. У регіонах поєднуються інтереси держави, вітчизняних і зарубіжних підприємств, організацій, тут безпосередньо реалізується соціально-економічна політика держави [7]. Розвиток регіональної економічної системи пов'язаний із прийняттям рішень на всіх рівнях економіки. Забезпечення економічного зростання вирішує питання про прийняття рішень, на основі яких вибирається шлях розвитку, що вигідний для конкретного господарюючого суб'єкта. Рівень валового регіонального продукту в 2017 р. становив 187454 млн. грн, що в 2,2 рази більше, ніж було в 2013 р., цей показник становив 85315 млн. грн по Харківській області. Аналогічна ситуація відбулася і з показником валового регіонального продукту в розрахунку на одну особу, який також зріс у 2,2 рази за даний період. Питома вага Харківської області в загальній частці валового внутрішнього продукту в 2017 р. становила 6,3%, що на 0,7% менше, ніж

у 2013 р. Економічний потенціал оцінюється на основі даного критерію, що виражається в максимізації зростання національного доходу на одиницю праці. На рівні підприємства формою єдиного критерію ефективності його діяльності може слугувати максимізація прибутку.

Виробнича система держави є складною, оскільки сучасність вносить свої корективи. Ефективність виробництва знаходить конкретний кількісний вираз у взаємопов'язаній системі показників, що характеризують ефективність використання основних елементів виробничого процесу.

Потенціал Харківського регіону передбачає наявність на внутрішньому ринку майже 3 млн. споживачів. Найбільш розвинутими галузями регіону є: машинобудування, сільське господарство, харчова, хімічна, легка промисловість. Харківська область є центром наукових досліджень та освіти: згідно з офіційними даними 2018 р. Центру досліджень соціальних комунікацій й бібліометрики української освіти, у регіоні працюють 8,3 тис. науковців із найбільш сучасних та урбанізованих регіонів України. За структурою економіки він наближається до провідних регіонів країн ЄС, а за площею порівняний із багатьма європейськими країнами. Однією з ключових конкурентних переваг Харківщини є висока якість людського капіталу. За даними рис. 2 визначено місце валового регіонального продукту Харківської області в 2017 р., де вона зайняла третє місце. Розвиток економічних систем характеризується складними трансформаційними перетвореннями, які відбуваються як на національному рівні, так і на регіональному. Вчені-економісти та практики використовують різні концепції та конкретні заходи щодо управління економічною системою. Динаміка валового регіонального продукту містить систему показників економічного зростання, що діє за такими принципами:

а) забезпечення взаємозв'язку системи конкретних показників ефективності виробництва та їх критеріїв;

б) визначення рівня ефективності потенціалу, його виробничих ресурсів;

в) оцінки ефективності виробництва на різних рівнях управління;

г) мотивації підприємницької діяльності та внутрішньовиробничих резервів.

За оцінкою рис. 3 виокремлено частку валової доданої вартості за основними видами економічної діяльності регіону. Так, Харківська область має істотну частку валової доданої вартості від переробної промисловості, вага якої за останні п'ять років зросла вдвічі. Рівень економічної ефективності в промисловості залежить від багатьох взаємопов'язаних чинників. Для кожної галузі промисловості внаслідок її техніко-економічних особливостей характерні специфічні чинники ефективності. На економічне зростання впливає група чинників. Передусім це зовнішні чинники, які є незалежними від господарської діяльності підприємств: ціноутворення, оподаткування, кредитування, інфляційні процеси, дотації і компенсації, аграрне законодавство; та внутрішні чинники: урожайність сільськогосподарських культур, продуктивність тварин, собівартість продукції, технологія та організація виробництва, спеціалізація тощо.

Саме тому головним завданням держави є створення дієвого економічного механізму, здатного адаптуватися до мінливого ринкового середовища. З урахуванням досить середніх позицій у регіоні слід керуватися основними напрямками стратегічного економічного зростання (рис. 4). До них належать: створення дієвого економічного механізму шляхом державного регулювання, підтримки, створення сприятливих інструментів впливу та контролю; інтенсифікація сільськогосподарства із застосуванням енерго- та ресурсозберігаючих технологій виробництва продукції; розвиток агропромислової інтеграції, що дає змогу раціонально використовувати всю вироблену продук-

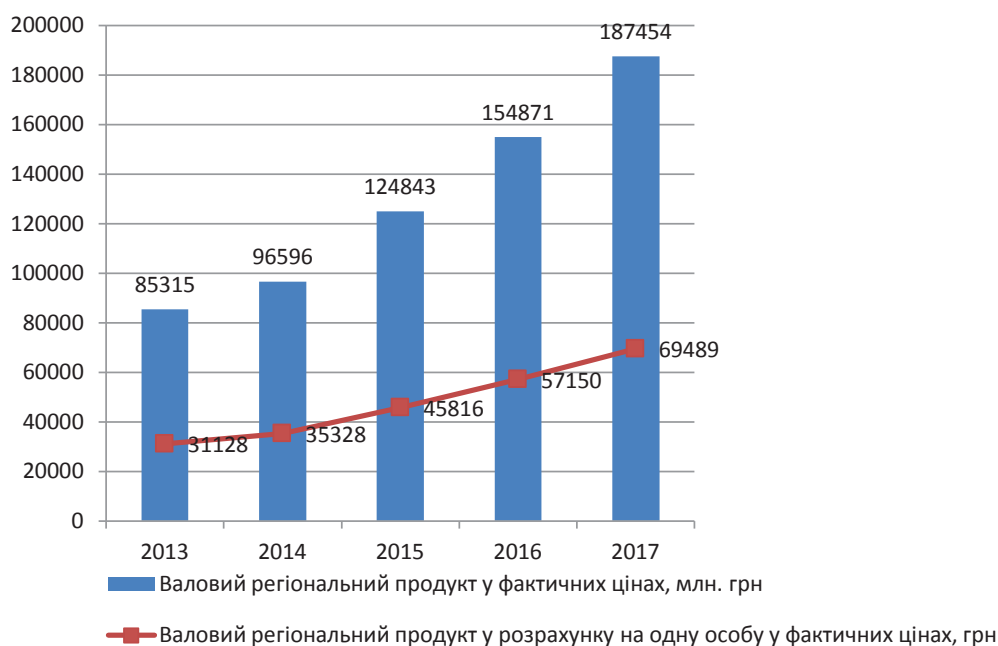

Рис. 1. Динаміка валового регіонального продукту за 2010-2017 рр., млн. грн

Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

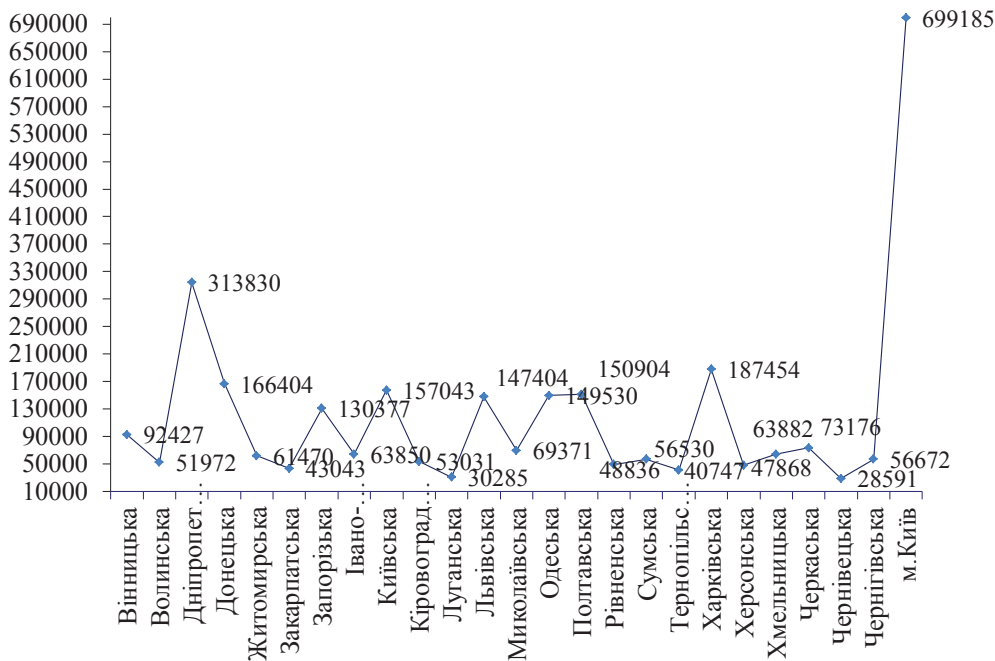

Рис. 2. Валовий регіональний продукт України у фактичних цінах у 2017 р., млн. грн

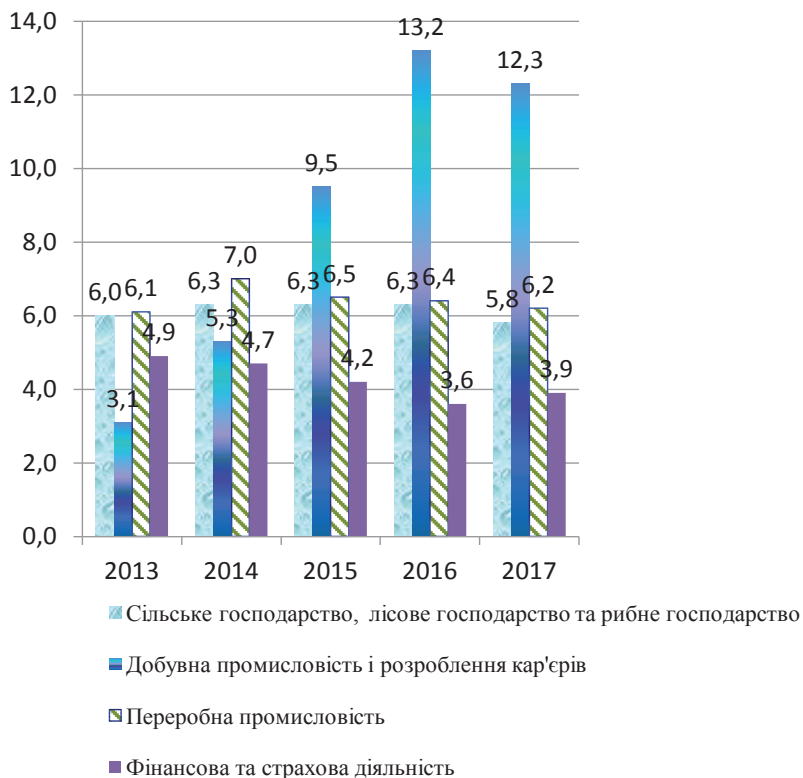

Рис. 3. Частка валової доданої вартості Харківської області за основними видами економічної діяльності, %

цію і передавати її в товарообіг; маркетингова діяльність товаровиробників, а саме реалізація маркетингової стратегії, що сприятиме підвищенню ефективності виробництва і реалізації продукції. В умовах системи ринкових відносин особливої актуальності набувають питання докорінної зміни механізму управління економікою підприємства. Одним зі шляхів вирішення цієї

проблеми має стати посилення впливу внутрішньогосподарських економічних важелів на кінцеві результати діяльності підприємства.

Для стратегічного оновлення та розвитку регіону необхідні стимулювання поліцентричного розвитку та залучення інвестицій до районів області. Лише за 2018 р. нараховується 76 760 підприємств різних

Рис. 4. Першочергові напрями стратегічного економічного зростання

організаційно-правових форм, при цьому бюджет області збільшився на третину, а бюджети місцевих громад зросли більше ніж на 60%. Також до проектів розвитку залучено 1 млрд. грн донорських та інвес-

тиційних коштів міжнародних організацій. Усе це дає змогу наростити фінансування для оновлення потреб та його інфраструктури в районах області. Таким чином, зростає необхідність вироблення концептуальних засад економічного зростання та системного використання засобів державного й фінансового впливу на темпи і пропорції соціально-економічного розвитку. Сучасні проблеми стабілізації економіки регіону пов'язані, насамперед, із соціально-економічною кризою, складним екологічним становищем, що вимагає створення оптимальної стратегії розвитку українського суспільства, узгодженості соціально-економічних та екологічних цілей цього розвитку на різних територіальних рівнях [8].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Валовий внутрішній продукт – це сукупна вартість продукції, товарів чи послуг, що має ринкову ціну за певний період часу в умовах країни. При цьому державна регіональна політика має всі інструменти для планування, реалізації та забезпечення найбажанішого ефекту з урахуванням особливостей процесу формулювання і реалізації політики у сфері регіонального розвитку, зокрема: впорядкування чинного законодавства, що дасть змогу створити чітку й зрозумілу систему управління регіональним розвитком в Україні на основі принципів регіональної політики: пріоритетності, комплексності, компліментарності, прозорості, ефективності та компетентності державного апарату.

Список використаних джерел:

1. Амоша А.Н. Экономическая эффективность улучшения условий труда. Донецк : НЭП НАН Украины, 1998. 378 с.
2. Економіка та підприємництво. Практикум : навчальний посібник / С.Я. Салига та ін. Київ : Професіонал, 2007. 752 с.
3. Березін О.В., Березіна Л.М., Бутенко Н.В. Економіка підприємства : навчальний посібник. Київ : Знання, 2009. 390 с.
4. Рижиков В.С., Панков В.А., Ровенська В.В. Економіка підприємства : навчальний посібник. Київ : Слово, 2004. 272 с.
5. Пономарьова М.С., Кривошея Є.В. Особливості функціонування та розвиток підприємництва в умовах інтеграційних зрушень. *Бізнес-навігатор*. 2019. № 1 (50). С. 96-100.
6. Тимонин А.М. Маркетинговая стратегия промышленных альянсов. Харьков : ИНЖСК, 2004. 291 с.
7. Герасимчук З.В., Вахович І.М. Методологія розрахунку індикатора соціально-економічного розвитку регіону. *Регіональна економіка. Додаток «Регіони України. Економіко-статистичні порівняння»*. 2001. № 3. С. 86-93.
8. Бутко М.П. Проблеми і можливості активізації економічної діяльності в регіоні. *Збірник документів науково-практичного конгресу ділових людей*. Чернівці : ЧДЦ НТЕІ, 2000. С. 7-24.